

Богумил ХРАБАК
Београд

ПОСЛОВАЊЕ КАТАЛОНАЦА ИЗ МАНФРЕДОНИЈЕ У ДУБРОВНИКУ ОД 1420. ДО 1520. ГОДИНЕ

Апстракт: На основу дубровачке архивске грађе аутор представља привредне везе Дубровника и Каталонаца из Манфредоније. Основу тих контаката представљао је довоз жита, мање уља, соли, вуне, изузетно бибер. Каталонци нису примењивали пакет-аранжмане, тј. нису прликом увоза у Дубровник извозили из њега балканске производе (кожу, восак, метале), јер су односили готов новац, ретко сребро. Узимали су у службу момке, који су често остајали да раде у Дубровнику, уз прокураторе. Манфредонија у то доба није била место за наплату меница, него је новац одношен. Најпознатији Каталонац из Манфредоније био је Perotto Toriglie, вишеструки конзул, који је убијен у Дубровнику из политичких разлога 1513. године

Key words: Dubrovnik, Manfredonija, Katalonci, trgovina

Као економски и културно најразвијенија земља средњег века, Италија је своје поморце и трговце слала у све делове тада познатог света, али није имала довољно капитала и пословних људи да своје ресурсе искористи у дневном промету. Због тога су њени градови (посебно на југу, али и у млетачком доминију, Анкона и неки други), у касном средњем веку привлачили трговце из разних крајева Медитерана и западне и средње Европе – Јевреје, као и Мавре, отеране из Шпаније и Португалије. Они се последњих година XV века јављују и у Транију (Апулија), где су дозволом млетачких намењеника довозили жито и у суседну Манфредонију.¹ Међу те људе са

---

¹ Августа 1496. стигла је у Венецију четворочлана депутација општине из Транија тражећи од Сињорије разне "капитуле", између којих и одредбу о изгону досељених Мавара. Три године касније, кад је у Транију као гувернадур администрирао Алвизе Контарини, млетачке власти су тим Маври-

европског Запада спадали су и Каталонци, који су се још у XII и XIII столећу преко Сицилије² отискивали у Александрију и Сирију, и који су се од XIV века почели ширити и по Апулији и другим севернијим италијанским покрајинама. У Апулију су долазили као набављачи житарица за своју храном сиромашну домовину. Пољопривредне могућности италијанског југа су их толико привукле да се нису враћали завичају, него су из јужноиталијанских вароши почели да разносе и продају аграрне производе и другим областима које их нису имале довољно.³ Пословали су са својим земљацима, насељеним у Дубровнику и још неким далматинским местима концем XIV века, али и са трговцима Манфредонцима пореклом.⁴ Заштићена од ветра планином Гарганом, а у правој поморској линији повезана са Дубровником, Манфредонија је лако успостављала саобраћај са градом св. Влаха, јер се водена раздаљина могла пребродити за једну ноћ.

Нажалост, студије о Каталонцима објављене после II светског рата не обрађују ни издалека присуство Каталонаца на западној и источној обали Јадранског мора онолико колико је потребно и могуће. Овај прилог представља покушај да се тај недостатак, кад је реч о Манфредонији и Дубровнику, отклони, макар и делимично, на основу дубровачких архивалија.

Каталонци су се, по правилу, у Дубровнику претежно бавили продајом житарица. Први међу њима нису били стално насељени у Манфредонији, него су у некадашњи Сипонт долазили са Сицилије или из јужног дела Апулије (на пример, из Барлете). Један од таквих је био Јакоб Каталан из Месине, коме су неке вредности остале у рукама Падованца Бартоломеа, настањеног у Манфредонији; секвестар тих ефеката затражио је (1423) неки Лило, син Франков, из Манфре-

---

ма дозволиле да извозе пшеницу у Манфредонију (*I Diari di Marino Sanuto*, vol. I, 276; II, 316, Venezia 1879).

² Вид.: F. Giunta, *Aragonesi e Catalani nel Mediterraneo*, I-II, Palermo 1959.

³ Исто, *passim*; В. Hrabak, *Učešće Katalonaca u dubrovačkom prometu zrnastom hranom, solju, metalima, koraljima i kreditima (do 1520. godine)*, "Anali Zavoda za povijesne znanosti istraživačkog centra JAZU, vol. XXII/XXIII, Dubrovnik, 1985, 41-72.

⁴ В. Hrabak, *Učešće*, 42-56.

доније.⁵ Каталонски велетрговац Никола Сатра био је такође са италијанског југа, али је са Дубровником пословао преко Манфредоније. Он и Ђовани Салимбене (Италијан насељен у Дубровнику) уговорили су са Дубровачком општином да доведу 10 000 стара апулијске или сицилијанске пшенице из жетве 1436. године, и то 300 стара октобра 1436, 3 000 фебруара и 4 000 стара априла 1437; хлебно зрно би продавали у општинском фондусу по шест гроша (динара) и царину.⁶ У турску Валону су тада навраћали и неки Јевреји из јужне Италије, рецимо каталонски Јеврејин Јусеф Ферер, житељ Траније. Пажњу јеврејских трговаца са друге стране Јадрана такође је привлачио и оближњи Пирг (јужна Албанија), као извозник житарица. То се види из неког уговора једног Јеврејина, бившег житеља града Лече (јужна Апулија), а тада житеља Дубровника, који је у Пиргу имао да припреми лан за извесног Каталонца у Дубровнику, дужног да Јеврејину испоручи тканине у Пиргу.⁷ Сатра је (јануара 1437) на две лађе допремио житарице у Дубровник.⁸ Гаспар де Нухо, Каталонац из Манфредоније, спорио се са Михом Ђурђевићем, конзулом цивилних ствари, и то као пуномоћник Чаролија де Конзоле из Транија.⁹

Јакоб Каталонац је, поред пшенице, слао Дубровачкој општини и маслиновог уља. Дубровачке власти су неколико пута дозвољавале да унесе и веће количине лука и скробне хране, ослобађајући га царине и дајући му бесплатно смештај и носаче приликом уношења и смештаја житарица.¹⁰ Његов брат, син Михаелов, такође је довозио житарице у малу републику на средњем Јадрану.¹¹ Децембра 1439.

⁵ Државни архив у Дубровнику (у даљем тексту: DAD), Div. canc. XLII, 144 (27. V 1423). Секвестар је објављен у вредности коју је Јакоб имао по рачуну Георгија Каталана у Месини (Исто).

⁶ DAD, Cons. min. VIII, 100' (24. X 1439), 167 (1441); Div. not. XXIV, 33 (1441); Div. canc. LVII, 213 (26. IV 1443); М. Спремић, *Дубровник и Арагонци 1442-1495*, Београд 1971, 128, 147, 152-55.

⁷ DAD, Div. not. XXI, 86' (19. I 1437), 87 (23. I 1439). Прва лађа је имала 29 "кола" носивости а друга је била нова и примала је већи терет.

⁸ DAD, Div. not. XX, 247-47' (30. V 1436).

⁹ DAD, Div. canc. LIII, 135'-36 (18. IV 1439); Div. canc. LV, 134 (19. VII 1441).

¹⁰ DAD, Div. canc. LIV, 30 (8. XII 1439). Магацин је носио ознаку "К", а казна за неиспоручено зрневље износила је 25 перпера (око 8 дуката) (Исто).

¹¹ DAD, Deb. not. XXI, 57 (9. XII 1441).

године Јакобу је било наређено да испразни један од општинских магацина.¹² Касније је кажњаван код испоруке зрневља, те му је продужаван рок истоваара, опет без плаћања царине.¹³ Он је при својим комерцијалним захватима у граду св. Влаха био повезан са Аниелом Чекапешеом, познатим Напуљцем настањеним у Дубровнику, који му је за жито слао вунена сукна.¹⁴

Јакоб Каталонац је у Дубровнику испоручивао робу и пословним људима из Италије, на пример Ђованију Цуцулију из Барлете.¹⁵ С тим градом су Каталонци из Манфредоније били тесно повезани. Исте, 1440. године, Јакоб је примио у фамулатску службу једног младића коме је умро отац.¹⁶ Наредне године послао је Жоару Експериелу, Каталонцу стално настањеном у Дубровнику, неко сукно (вредно 12 ½ дуката печа), што је његов пословни пријатељ дуговао Николи Новаковићу, трговцу у Дубровнику.¹⁷ Априла 1443. Јакоб је преко дубровачког суда тражио наплату неке обвезнице Цвјетка Божићковића.¹⁸ У исто време потегао је и наплату неке зелене штофане сукње са сребрним дугмадима, за коју су дужници били нека крчмарица и жена једног каменара; исплата је требало да се обави за свега осам дана.¹⁹

Други Манфредонац Каталонац, који је тада пословао у граду св. Влаха, био је Гаспар Каталан, брат Јакобов. После жетве 1440. године, код њега се задужио Милат Доберковић, свакако за жито.²⁰ Септембра следеће године Гаспар и Елија Капуано из Манфредоније договорили су се са масарима житног уреда у Дубровнику да доведу

---

¹² DAD, Div. not. XXV, 119' (30. IX 1441), 122' (4. X 1441: нових 100 "кола"). Казна за недовезено жито била је дукат од "кола" (Исто).

¹³ DAD, Div. not. XXVI, 133-45 (25. I 1443).

¹⁴ DAD, Deb. not. XXXI, 100 (17. IX 1457), 141', 145; В. Нrabак, *Učešće*.

¹⁵ DAD, Deb. not. XIX, 137' (16. II 1440).

¹⁶ DAD, Div. canc. LV, 16' (9. X 1440). За три године службе младић би добио 4 дуката, а одмах је примио 4 перпера.

¹⁷ DAD, Div. not. XXV, 65' (30. V 1441). Пуни дуг је износио 150 дуката и 15 и по гроша.

¹⁸ DAD, Sent. canc. XII, 46' (11. IV 1443).

¹⁹ DAD, Div. canc. LVII, 177' (10. IV 1443).

²⁰ DAD, Deb. not. XX, 132 (IV 1441). Милат Доберковић обавезао се Гаспару да ће му платити и других 18 дуката (Deb. not. XX, 132 (7. III 1441)).

сто кола пшенице, уз зајам од 1 000 дуката.²¹ Јануара 1443. Гаспар је њима обећао довоз нових сто "кола" жита под истим условима, али по повишеној цени од 17 дуката за манфредонска "кола".²² Поменути Доберковић и један обућар предали су Јакобу облигацију на 162 дуката, а Јакобу и Гаспару се један трећи Дубровчанин обавезао на 286 дуката и 15 гроша.²³ Одмах затим, Никола Новаковић је Јакобу предао задужницу на 392 дуката и 18 гроша.²⁴ Без икакве сумње, дугови су били повезани са примањем хлебног зрна.

Изгледа да су манфредонски Каталонци имали велико пословно поверење у дубровачке младиће, те су, у многим случајевима, остајали у Дубровнику, где су помагали "факторима" манфредонских Каталонаца. Манфредонац Барио Д. де Флорио узео је за Нуха, Каталонца, на четворогодишњу службу једног дубровачког дечака као ђетића.²⁵ Нухо је одржавао пословну везу и са Гаспаром из Болоње.²⁶ Нухо Каталан из Манфредоније је пословао у Дубровнику преко свог "фактора" Гаспара из Болоње. Овоме се за свега 20 дана обавезао један Дубровчанин и његов јемац.²⁷ Кад је (септембра 1457) Гаспар Мигуелов узео од једног Дубровчанина позајмицу од 700 дуката, као залог је оставио жито.²⁸ Гаспар је, под киријом, имао кућу у Дубровнику, у којој су баханалије, иначе присутне у ренесансном Дубровнику, биле честе. У извршном телу Дубровачке републике (Малом већу) одлучено је да му се поручи да се окане сек-

²¹ DAD, Div. not. XXV, 119 (30. IX 1441), 122' (4. X 1441). Ако би довоз омануо, понуђачи би требало да плате глобу од једног дуката за свака манфредонска кола (Исто).

²² DAD, Div. not. XXVI, 144' (21. I 1443). Јакоб је имао обвезнице Дубровчана, свакако за жито дато на вересију; он је на суду показао облигацију и Цвјетка Божићевића на 48 дуката (Sent. sanc. XII, 46' (11. IV 1443).

²³ Deb. not. XX, 138 (28. II 1441); 139' (7. III 1441).

²⁴ Dad, Deb. not. XX, 132 (9. IV 1441). Никола Новаковић био је јемац за Јакоба Каталонца у дугу према Хуану Експартеру (Div. not. XXV, 65' (30. V 1441).

²⁵ DAD, Div. not. XXXV, 95' (28. V 1449).

²⁶ DAD, Div. not. XXXVI, 48 (27. VII 1451).

²⁷ Исто, 48-49 (28. VII 1451).

²⁸ DAD, Deb. not. XXXI, 113.

суалних лудорија.²⁹ Гаспар се веома жалио кнезу на једног Дубровчанина, и кнез је са владом, током два дана, октобра 1457, то решавао.³⁰

Пере Каталан из Манфредоније добио је од Малог већа (октобра 1458) дозволу да своје хлебно зрно из Дубровника пошаље купцу са Корчуле, с тим да о томе поднесе званичну потврду.³¹ У таквим случајевима, страни довозник би примао обавезу да извезену количину о одређеном року доведе у Дубровник.

Било је случајева да су Каталонци свој новац примали у Манфредонији, на меницу од тамошњег адресата, на пример. То је учињено и кад је реч о познатом Хуану Спартеру (био је Шпанац а не Каталонац, али је пословао са њима и био је сматран каталонским привредником), на кога је меница усмерена 9. децембра 1459, с тим да новац подигне после бар 15 дана, од Пјетра Кавизата из Тортозе али у Манфредонији; новац је потицао од Константина Трећег Теодорова (можда Грка) а исплату је омогућио Мавар Ал. де Флорио из Манфредоније.³² Као хартије од вредности, менице су често имале чудне итинераре. Један од чланова познате манфредонске породице Де Флорио примио је од каталонског конзула у Манфредонији представку за исплату менице адресовану на једног комерсанта из Барселоне.³³ Појава каталонског конзула у Манфредонији говорила би о већем броју Каталонаца у том граду, јер нису сви имали потребе да тргују са Дубровником.

Седамдесетих година је у Дубровнику доста пословао Мартин (или Мартон) Витале, Каталонац из Манфредоније. Он је имао и некретнине на дубровачком подручју – велики виноград на граничном Бргату, који су закупила два брата, синови Аниела Чекапезеа, исплативши Мартиновом пуномоћнику Томазу Франческовом из Манфредоније 43 млетачка дуката, што је покривало и део за послове које су имали међу собом.³⁴ Исти опуномоћеник је наплатио не-

---

²⁹ DAD, Cons. min. XIV, 183.

³⁰ DAD, Praecepta rectoris VIII, 202, 203 (13. и 14. X 1457).

³¹ DAD, Cons. min. XV, (2. X 1458).

³² DAD, Div. not. XLIII, 1 at (25. I 1460).

³³ DAD, Cons. min. XXII, 307' (30. IV 1476).

³⁴ DAD, Div. canc. LXXVI, 107' (14. V 1474).

колико десетина перпера за жито које је испоручено неком Дубровчанину преко Кристифора Замање, дубровачког патриција.³⁵

Валериу Каталан и Анђело Русо из Манфредоније имали су потраживања од једног лопудског поморца, који је на туђи грип укрцао 16 "кола" пшенице у Манфредонији, али о продаји пшенице није поднео рачуне.³⁶ Треба запазити да су средином XV века манфредонски Каталонци пословали у Дубровнику преко пуномоћника, којима су помагали домаћи момци, унајмљени као фамули. Дубровачка пијаца, особито житна, била је за њих уносно тржиште, где су лако могли пласирати житарице, те добијати пословне кредите. И они Каталонци изван Манфредоније су преко Дубровника и Манфредоније лако успостављали додир са балканским залеђем јадранске обале, у првом реду са Босном. Тај канал су у наредним деценијама користили и Французи, који су неко време имали конзула у Манфредонији.³⁷

Последњих деценија XV века у јадранском простору је каталонска трговина поново оживела, а после 80-их, које су биле нешто берићетније, каталонске испоруке житарица нису биле толико неопходне. Уз Каталонце су се тада привили и Шпанци из Арагона, њихови продавци вуне. Јакоб Сплуес из Тирола (Арагон) поставио је, у своје име и као заступник Бартоломеа Кастиљара, за свог опуномоћеника Томаза Франка из Манфредоније и Габријела из Толоте, житеља у Дубровнику.³⁸ У последњој деценији столећа, у Дубровнику је најзапаженији Каталонац из Манфредоније био Габриел Белкајер, будући да је у том граду имао родбину. Он је (марта 1499) узео на пловидбу за Манфредонију Ратка Мршића са Шипана, патрона лађе од 15 "кола" носивости; укрцавање је обавио Мантучо Менадуј.³⁹ Средином маја исте године Михо Стијепов са Лопуда искрцао је у дубровачкој луци 30 "кола" пшенице, коју су му у Манфредонији

³⁵ DAD, Mob. ord. Ia, 126 (11. V 1474).

³⁶ DAD, Sent. canc. LXXXI, 63' (29. IV 1478).

³⁷ DAD, Cons. rog. XXVII, 286.

³⁸ DAD, Proc. not. IX, 214-15 (16. I 1496).

³⁹ DAD, Div. not. LXXVIII, 139' (26. IV 1499).

предали Мантучо и Чезаре Бартолов.⁴⁰ Габриел Белкајер је, у пролеће али и октобра 1499, ангажовао три брода са дубровачког оточја за превоз 145 "кола" пшенице, с тим да утовар обави Мантучо, односно Леонардо Сагарига, Каталонац из Барлете.⁴¹

Довозом житарица из манфредонске и барлетске регије бавио се и Перото Ториле. Он је пословао из Манфредоније, али је родом био из Барлете, где је имао и многобројну родбину у породици Сагарига. Касније је, све до смрти (убијен је 1513), био конзул, у служби различитих суверена (Каталонаца, арагонског краља, шпанског монарха и француског краља). Био је веома смео пословни човек.⁴² На некој корчуланској лађи допремио је јечам у Сплит, где је зрневље прихватио његов повереник Донато, син Франка из Манфредоније.⁴³ Манфредонци, дакле, нису запосели само дубровачку житну пијацу, него су се ширили и на југ и на север. У економској 1499/1500. години, Перото је унајмио три нове лађе са дубровачког острвља да понесу 119 "кола" жита, које је требало да укрца Мартин Виталис из Манфредоније, а једанпут и Леонардо Сагарига (који је могао предложити да се утовар обави и у Барлети).⁴⁴

Манфредонски Каталонци, повезани са својим сународницима у привредно јакој Барлети, преузимали су пшеничне вишкове и изван подручја тога града, на пример у Барију. С друге стране, барлетска каталонска кућа Сагарига (конкретно Луис Сагарига) понекад је товар преузимала не само у Барију него и на манфредонској

---

⁴⁰ Исто, 163-54 (16. V 1499). "Кола" су садржавала шест дубровачких стара и пет купела; превознина је износила 18 дуката.

⁴¹ DAD, Div. not. LXXVIII, 139' (26. III 1499), 103'-4 (16. VI 1499); LXXIX, 47 (29. X 1499).

⁴² В. Hrabak, *Poslovno svestrani katalonsku konzul u Dubrovniku Peroto Torilje (1499-1513)*, "Panonija - Balkan - Sredozemlje", Novi sad 2007, passim. Пероту, као "фактору" Паола Толосе, дозвољено је да са лађом жита уђе у дубровачку луку и прода жито; оно што не би продао могао је извести без наплате било какве царине. О његовом довозу жита види сигнатуре: Deb. not. XXVI, 155', 185', 192'; XXVII, 174'; XXIX, 214, 252 (10. V 1508); Cons. rog. XXIX, 706, 255; XXX, 62, 80', 257'; XXXI, 97; Cons. min. XXVII, 179', 234.

⁴³ DAD, Div. not. LXXVIII, 170 (2. IV 1499).

⁴⁴ DAD, Div. not. LXXIX, 47 (29. X 1499), 110 (20. III 1500).

пијаци (као у пролеће 1501. године), када је њихов рођак Перото Ториље преузимао зрневље.⁴⁵

У трговини житарицама 1504. године, Перото је у великој мери био окружен људима из Манфредоније, чак и када се радило о сицилијанском жити; његов повереник на Корчули, који је примао и продавао хлебно зрно, био је Манфредонац Ђовани Капуано.⁴⁶ У једном компањонском довозу пшенице са Сицилије, поред Перота је учествовао и сплитски Каталонац Рафаел Андерас, као и Дамјан Капуано из Манфредоније и један трговац из Транија.⁴⁷

Перото Ториље се (фебруара 1506) споразумео са Луисом Сагаригом о испоруци 33 "кола" жита из Манфредоније; преузимање пшенице, по Луисовом рачуну, није обављено само у Барлети него и у Барију и Манфредонији; пријем хлебног зрна обавио је Марин Андријин на броду од 50 "кола".⁴⁸ Са још 16 дубровачких патриција, Луис Белкајер из Манфредоније учествовао је (са 120 дуката) у сличној пословној "колони" за довоз пшенице из Манфредоније, Барлете или Транија у Дубровник (1501); превоз су у свим тим случајевима обављали надалеко признати превозници са дубровачког оточја, особито са Лопуда.

Од средине друге деценије XVI века главни набављач жита из Манфредоније за Дубровник био је Валериу Александри, Каталонац из Манфредоније. Јануара 1514. његов отац је за свега четири дана (а повереник за дванаест дана) укрцао зрневље на једну дубровачку лађицу, чији је патрон имао задатак да жито, у року од 15 дана, уновчи на броду у дубровачкој луци. Следеће године, Валериу је на два грипа утоварио 42 "кола" жита, при чему је укрцавање обавио Алтобело Станарело и Валериуов зет (уз провизију од 26 гроша од "кола"). Валериу Александри је унајмио за пловидбу хварски грип (од 20 "кола" носивости); утовар је извршио Валериуов повереник у Манфредонији а продаја зрневља у Дубровнику требало је да се обави са брода, такође у року од 12 дана, како је било одређено за мања

⁴⁵ DAD, Div. not. LXXX, 94 (23. III 1501).

⁴⁶ DAD, Div. not. LXXXIII, 108 (24. IV 1504).

⁴⁷ DAD, Div. not. LXXXIII, 165'-66 (14. VIII 1504).

⁴⁸ Т. Поповић, *Kraj katalonske trgovine u Dubrovniku i Dalmaciji*, "ЈИЧ", бр. 3-4/1975, 22. - Превознина је износила два перпера од "кола".

пловила. Непотпун пријем терета обављен је 4. априла 1518, када су једног Лопуђанина (патрона лађице од 15 "кола" носивости) унајмили Валериуови пуномоћници Франческо Метула и Анђело де Русо, обојица из Манфредоније. Александар Каталан из Манфредоније одвојио се (марта 1515) пословно од својих синова Валериуа и Веркула, који су боравили у Дубровнику, где је стога и требало обзнанити ту околност.⁴⁹

Каталонци из Манфредоније довозили су у Дубровник, поред житарица, и друге производе из Италије и Шпаније – апулијско маслиново уље и со, рецимо. Дозволу за продају уља у граду св. Влаха добио је (јула 1442) Јакоб Каталан, а увоз соли из Манфредоније, свакако произведене у Барлети или ком другом италијанском месту (Трапанију)⁵⁰, забележен је 1463. године. Каталонци су понекад довозили и први производ своје шире домовине, тј. вуну из Арагона. Један дубровачки поморац тужио је суду (маја 1497) Луиса Белкајера због неисплаћивања превознине за 168 бала вуне укрцане у Манфредонију⁵¹, која, иначе, није важила као лука за промет вуне. Вуна из Шпаније изгубила је у Дубровнику ону атрактивност коју је имала до 1418. године, када се у промету појавила и квалитетна вуна из Аbruца (довожена преко Ортоне) и других крајева.⁵² Гаспар Каталан из Манфредоније довезао је бибер у Дубровник (1441), и ту је дао кредит од 136 дуката; он је у раду сарађивао са члановима породице Нухо, такође из Манфредоније.⁵³

Извоз турско-арапских коња из Дубровника је у Апулију, и даље у осталу Италију, био је веома привлачан. Тиме се (1441) ба-

---

⁴⁹ DAD, Div. not. XCII, 40 (20. III 1515), 57 (23. V 1515); Sent. canc. LXXVII, 68'-9.

⁵⁰ DAD, Div. not. XLVI, 85.

⁵¹ О довозу вуне из Каталоније вид.: Б. Храбак, *Вуна са Пиринејског полуострва у Дубровнику у XV веку*, "Историјски часопис" XXVIII, Београд 1980, 63-93.

⁵² Б. Храбак, *Довоз италијанске вуне у Дубровник у XV столећу*, "Историјски гласник" бр. 1-2/1981, 89-106.

⁵³ В. Храбак, *Učešće Katalonaca u dubrovačkom prometu zrnastom hranom, soli, metalima, koraljima i krditima (do 1520. godine)*, "Anali Zavoda za povjesne znanosti istraživačkog centra JAZU u Dubrovniku, XXII-XXIII (1985), 31.

вио и Јакоб Каталан из Манфредоније.⁵⁴ Када су Турци посели балканске земље, извоз коња је био трајно забрањен, али је тај посао, у приличној мери, тајно обављан. Конјуктуран је био и извоз црвца (karmizijuma, живиног оксида) из босанских и српских рудника обојених метала. Преко Манфредоније или Анконе, црвац је завршавао у Фиренци, где је, прерађен давао метално трајну и јарку црвену боју. Поменути Гаспар Каталан се са Манфредонцем Даријем Ђ. де Флорио обавезао неком Гаспару Николином из Прата да ће му за 170 дуката предати две вреће скупог црвца, неке ниске бисера и нешто златног посуђа.⁵⁵

Почетком XV века Каталонци су на Сицилију и у друге италијанске области довозили као робље чељад отету у Босни и Херцеговини. Треба истаћи да се тим недостојним послом нису бавили Каталонци из Манфредоније, нити је таквог робља било у Манфредонији (Сипонту), иако је оно стизало у суседну Барлету.

Неки манфредонски Каталонци бавили су се у Дубровнику, посебно 1440. и 1441. године, давањем пословних кредита у новцу или у роби уз уобичајену камату. Гаспар Каталан је на две облигације издао 218 дуката.⁵⁶ Јакоб је понекад ненаплаћене облигације реализовао и преко дубровачког суда.⁵⁷ Гаспар је једном Дубровчанину дао 60 дуката, које је овај имао да преда неком де Бетонију из Транија, и то у време одржавања сајма у тој вароши.⁵⁸ О преласку браће Јакоба и Гаспара из редовних трговачких послова, у којима постоји пословни ризик, у финансијске трансакције, макар оне биле и мале, најбоље сведочи давање новца за ствари које су примали у залог. Такви рентијери називани су у Италији фенераторима, а највише их је у северној Италији било међу Јеврејима. Јакоб је, рецимо, и некој крчмарици Стојислави дао 15 перпера за неку свечану хаљину, која је на дражби продата за свега 14 перпера,⁵⁹ тј. имао је штете

⁵⁴ DAD, Deb. not. XXI, 2 (11. VIII 1441).

⁵⁵ DAD, Deb. not. XX, 132, 158.

⁵⁶ DAD, Deb. not. XX, 138, 139'.

⁵⁷ DAD, Sent. canc. XII, 46' (11. IV 1449).

⁵⁸ DAD, Div. not. XXVI, 113' (9. XI 1442).

⁵⁹ DAD, Div. not. XIV, 63' (30. V 1441).

због лоше процене вредности заложене одеће, не рачунајући ненаплаћену камату. Код златних и сребрних предмета штете није било.

У каталонским трговачким пословима између Манфредоније и Дубровника значајну улогу су играле пуномоћници (прокуратори), плаћени или неплаћени. Манфредонски Каталонац Гаспар де Нухо, као опуномоћено лице Зардула де Консулибус, захтевао је да се поступи према једној пресуди против неког дубровачког патриција, док је овај тврдио да је то неизводљиво.⁶⁰ Јакоб Сплуес је, у своје име и као заступник Бартоломеа Кастиљара, поставио нове опуномоћенике – Томаза де Франка и Габриела де Томаза, дубровачке становнике.⁶¹ Преко свог "фактора" (плаћеног повереника) Гаспара из Болоње, требало је да Нухо из Манфредоније прими неки дуг од једног дубровачког пучанина, који је у вези с одложеном исплатом морао да нађе гаранта.⁶² Тешкоће око утеривања дуга настајале су због јагме за трговином без обртног капитала, те су се новим зајмовима отплаћивали стари кредити.

Менице су за Манфредонију примењивали и дубровачки Каталонци, али изузетно, јер је Манфредонија била Дубровчанима на дохват руке, те није било потребе да се примењују финансијски инструменти поменутог врсте. Код меница је такође постојала могућност да се са њиховом наплатом одуговлачи или да се она чак и одбије, ако адресант није имао полог вредности код адресата; добитак у времену значио је коришћење туђег новца без камате и наплате кад адресату одговара. На меницу је ишла камата, али знатно мања (касније обично 3%, а уобичајено 10%; казнена је била двострука). У то доба, Манфредонија, уосталом, није ни важила за место где су се менице чешће наплаћивале, какав је био сајамски град Ланчано. Ипак, Хуан Спартер је добио меницу састављену у Венецији (8. децембра 1459) да за 15 дана исплати 50 дуката Мавру Лук. де Флорио из Манфредоније; тих 50 дуката је Константин Л. де Теодоро, вероватно Грк, примио од Переа Кависато из Торгозе.⁶³ Мартину Виталису је (1475) упућена меница од Дубровчанина Антуна Антунова,

---

⁶⁰ DAD, Div. canc. LIII, 135'-36 (18. V 1439).

⁶¹ DAD, Proc. not. LX, 214'-15 (16. I 1496).

⁶² DAD, Div. not. XXXVI, 48 (27. VII 1451).

⁶³ DAD, Div. not. XLVII i at. (25. I 1460).

али му није наплаћена, те је он преко пуномоћника протестовао.⁶⁴ Новембра 1503. године, Перото Ториле је за своје опумоћенике поставио Леонарда Сагаригу и Карла де Франчески из Манфредоније, да би утерали његова потраживања, првобитно вероватно дозначена такође меницом, у Венецији, посебно од некадашњег которског ванредног провидура Себастијана Контаринија.⁶⁵ Пуномоћник Валериуа Каталана и Анђела дело Русо из Манфредоније секвестровао је сву количину жита која се налазила у рукама Орсата Ђ. Ђурђевића, примљену у Апулији од једног бродара,⁶⁶ а меницом није извршена исплата вредности.

За послугу или помоћнике у трговачком пословању, манфредонски Каталонци су у Дубровнику узимали дечаке и девојчице; момци су узимани на 3–4 али и на 8 година, а становали су у Дубровнику или у Апулији. Изузетно ниска годишња награда била би им исплаћена тек по одслужењу уговореног рока – та плата је била много мања од оне које су ђетићи добијали од домаћих принципала, јер су Каталонци били грубље газде и већи изабљивачи.⁶⁷ Једна млада девојка из Невесиња узета је (маја 1500) у службу Перота Ториле, који је делимично и тада још становао у Манфредонији.⁶⁸

Највише забављени довозом јужноиталијанске пшенице и распродајом вуне, Каталонци нису повезивали увоз робе у Дубровник са извозом, рецимо племенитих и обојених метала, из њега, што значи да нису примењивали пакет-аранжмане. Врло су ретко, ради обезбеђивања обртног капитала, преузимали у Дубровнику сребро (у једном случају за 842 дуката), које се добро котирало у Италији, где није било племенитих метала.⁶⁹

⁶⁴ DAD, Div. not. LIX, 144-44' (3. XI 1475).

⁶⁵ DAD, Proc. not. Ха, 72-72' (6. XI 1503). Вероватно је била у питању исплата за испоруку жита.

⁶⁶ DAD, Div. sanc. CVII, 218' (17. III 1518).

⁶⁷ DAD, Div. sanc. LV, 16' (9. X 1440); LIV, 134' (8. III 1440); Div. not. XXI, 69-69'.

⁶⁸ DAD, Div. sanc. XCIV, 108 (26. V 1400).

⁶⁹ Б. Храбак, "Дубровачко сребро" у Италији и Каталонији у XIV, XV и XVI веку, "Историјски гласник" бр. 1-2/1980, 61.

У аграрне некретнине улагали су капитал само изузетно, вероватно зато што нису имали довољно пара, или зато што су такве инвестиције у Италији биле корисније. Својим улагањем новца у довоз хране омогућавали су Дубровчанима да свој капитал инвестирају у уносније послове (осим у неродним годинама).⁷⁰ Каталонци из Манфредоније последњи пут су допремили жито у Дубровник 1518. године.

Међу италијанским трговцима са стране у Манфредонији су најчешћи били Фирентинци. Иако закупци апулијских житарица још у време класања, они нису конкурисали Каталонцима у Манфредонији у довозу робе у Дубровник и средњу Далмацију. Више су трговали скупочијим артиклима, нарочито тканинама, били су склони финансијским пословима, а боље су повезивали и извоз са увозом.

Bogumil Hrabak

BUSINESS DEALINGS OF MANFREDONIAN CATALANS
IN DUBROVNIK, 1420-1520

Summary

Based on the Dubrovnik archival sources, the author presents economic ties between Dubrovnik and the Manfredonian Catalans. The basis of their contacts was the transport of grain, to a lesser extent oil, salt, and wool, and, in exceptional cases, pepper. Catalans did not apply “tied arrangements” — that is to say, they did not immediately follow importing into Dubrovnik with the export of the Balkna products from it (like leather, wax, and metals), because they took the cash with them, and less often, silver. They hired young men who frequently continued to work in Dubrovnik, with procurers. At the time, Manfredonia was not the place for cashing the stocks, so the money was taken away. The most famous Manfredonian Catalan was Perotto Toriglie, consul on several occasions, who was in 1513 murdered in Dubrovnik for political reasons.

---

⁷⁰ В. Hrabak, *Učešće Katalonaca*, 76-77.